

Төсвийн орлогын менежмент: Төсвийн тусгай шаардлагын шинжилгээ

З. Манлайбаатар
ЭЗСЭШХ

2019 ОН 3-Р САР

Судалгааны зорилго

- ❖ Төсвийн тогтвортой байдлын хууль (ТТБХ)-ийн нөлөө (ERI, 2014), Төсвийн орлогын менежмент (ERI, 2017) судалгаанд эдийн засагт үзүүлэх нөлөөг үнэлсэн.
  - Макро эдийн засгийн үзүүлэлтүүд дэх хэлбэлзлийг бууруулж байсан
  - Уул уурхайн салбарын хөгжлийн аж үйлдвэрийн салбарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг багасгаж байсан
- ❖ Энэ судалгаанд, хуульд заасан төсвийн тусгай шаардлагуудын заримыг нь сулруулбал эдийн засагт ямар нөлөө үзүүлэхийг судалсан.

Төсвийн тусгай шаардлага

---

1. Төсвийн орлогыг тэнцвэржүүлсэн журмаар тооцдог байх /гол түүхий эдийн сүүлийн 20 жилийн дундаж үнэ болон ирэх 3 жилийн үнийн таамаглалыг ашиглаж/
2. Төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл нь ДНБ-ий 2 хувиас илүүгүй алдагдалтай байх
3. Төсвийн зарлагын өсөлт тухайн жилийн эрдэс баялгийн бус ДНБ-ий өсөлт болон сүүлийн 12 жилийн эрдэс баялгийн бус ДНБ-ий өсөлтийн дунджийн аль ихээс хэтрэхгүй байх
4. Засгийн газрын өрийн өнөөгийн үнэ цэнэ ДНБ-ий 60 хувиас бага байх

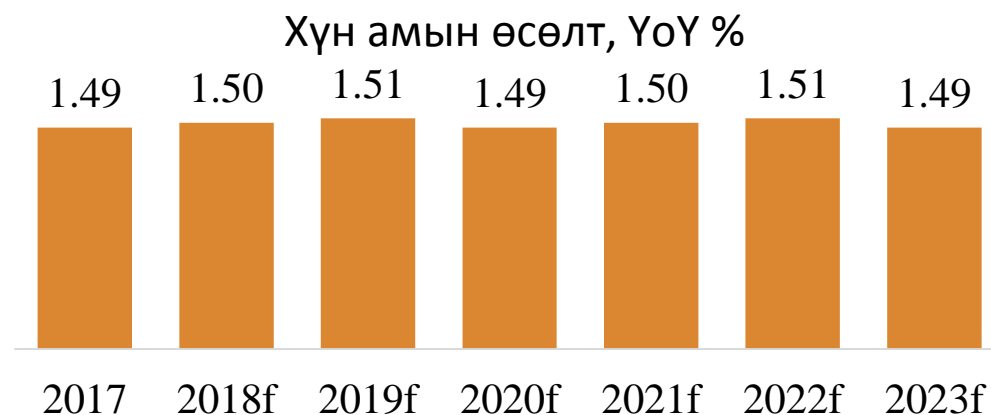
Төсвийн тусгай шаардлага

- ❖ Төсвийн тусгай шаардлагуудын талаар мэдрэмжийн шинжилгээ хийгдээгүй
- ❖ Төсвийн тусгай шаардлагуудын үйлчлэл давхцаж болно. Огт ач холбогдолгүй заалт байгаа юу?
- ❖ Энд төсвийн орлого, зарлагыг төлөвлөхөд тавигдах хоёр шаардлагын эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөөг судална
  - ❖ Уул уурхайгаас хамааралтай орны төсвийн асуудлыг тусгасан гол шаардлагууд
  - ❖ Төсвийн алдагдал, улсын өрийн харьцааны шаардлагууд бол үр нөлөө нь тодорхой, нийтлэг шаардлагууд.

Арга зүй ба симуляцын нөхцөл

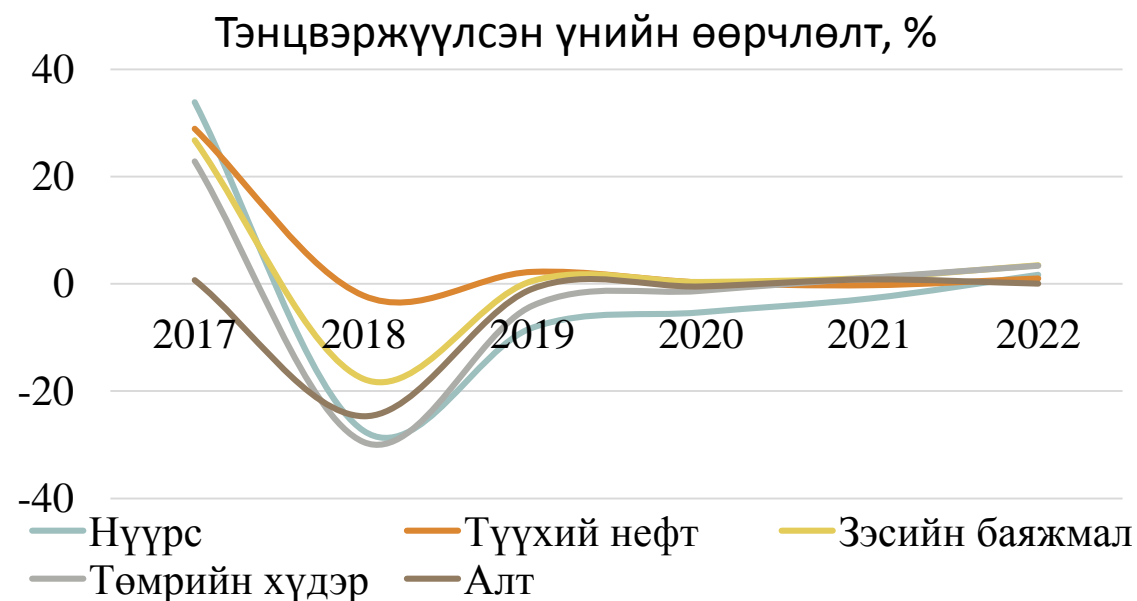
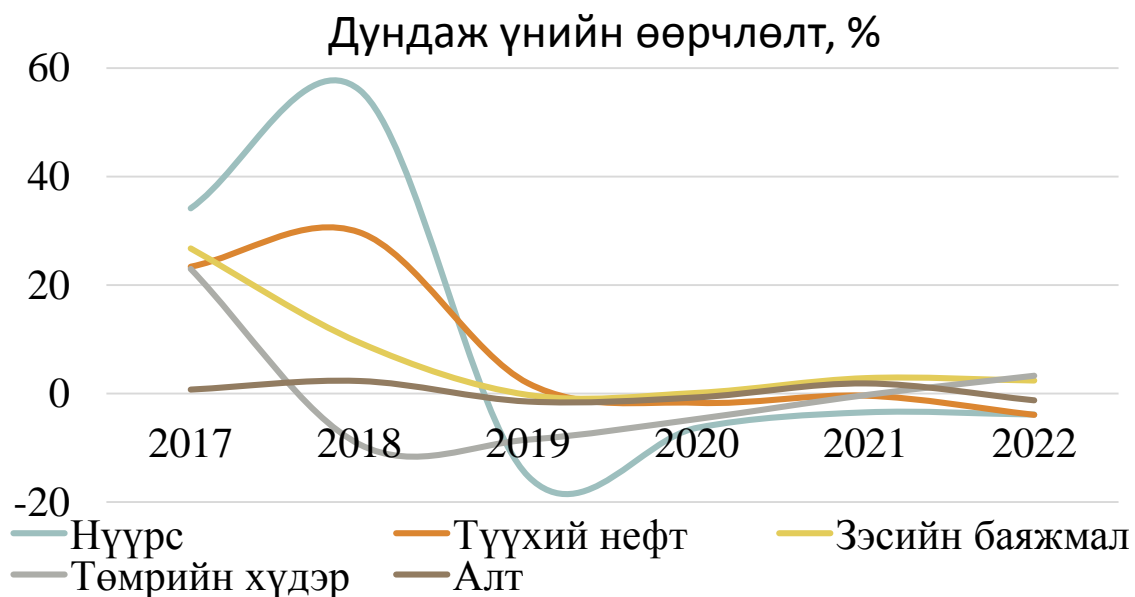
- Өөрсдийн боловсруулсан, нээлттэй жижиг эдийн засгийн Тооцоолох ерөнхий тэнцвэрийн загварыг (CGE) ашигласан
- Хүн амын өсөлт ОУВС-гийн таамаглалыг дагана
- Эдийн засгийн өсөлт улсын өрийн эргэн төлөлтийг тооцсон ОУВС-гийн таамаглалыг дагана
- Гол түүхий эдийн үйлдвэрлэлийн түвшин УУХҮЯ-ны таамаглалыг дагана
- Уул уурхайн түүхий эдийн үнэ Дэлхийн банк, бусад олон улсын байгууллагын хийсэн таамаглалыг дагана.

Симуляцын нөхцөл

Дундаж үнэ – Дэлхийн банк болон бусад байгууллагын үнийн таамаглалын дундаж.

Тэнцвэржүүлсэн үнэ – түүхий эдийн сүүлийн 20 жилийн үнэ болон ирэх 3 жилийн таамаглалын гулсах дундаж.

Суурь хувилбар: Тусгай шаардлагуудыг бүгдийг биелүүлэх

Төсвийн 4 тусгай шаардлагыг бүгдийг хангах үеийн макро эдийн засгийн үзүүлэлтүүд

Үзүүлэлт, %	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Инфляц	5.4	7.2	4.8	4.3	6.5	3.9	2.9	2.3
Эдийн засгийн өсөлт	6.2	6.3	4.9	5.0	5.2	5.7	5.0	4.5
Бодит экспортын өсөлт	8.2	9.6	10.7	9.4	8.6	6.3	5.4	4.6
Бодит импортын өсөлт	3.4	6.3	5.8	5.6	4.7	4.4	3.9	3.3
УУ бодит ДНБ өсөлт	11.4	13.4	9.5	16.1	17.2	15.4	15.2	13.6
УУ бус бодит ДНБ өсөлт	4.7	4.3	3.4	1.5	1.9	2.9	2.2	1.9
Бодит цалингийн өсөлт	-1.6	-4.0	-0.4	-0.7	-1.1	0.7	-0.4	-0.4
ЗГ-ын зардлын өсөлт	6.4	6.5	6.9	7.5	7.4	7.5	7.4	7.1

Хувилбар 1: Төсвийн зардлын тусгай шаардлагыг сулруулах

Төсвийн зарлага мөчлөг дагаж өөрчлөгдөнө гэж үзэв. Гэхдээ төсвийн алдагдал ДНБ-ий 2%-аас хэтэрч болохгүй учир зарлагын хэт өсөлт хязгаарлагдана

Үзүүлэлт, %	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Инфляц	9.0	10.2	6.5	5.6	8.1	4.6	2.9	3.8
Бодит экспортын өсөлт	5.8	8.8	11.3	7.1	8.8	6.0	4.8	3.8
Бодит импортын өсөлт	5.5	8.0	8.7	6.9	6.4	5.8	2.8	4.5
УУ бодит ДНБ өсөлт	11.3	13.8	9.0	16.8	17.0	14.3	16.5	13.0
УУ бус бодит ДНБ өсөлт	4.8	4.0	3.9	1.3	2.0	3.1	3.2	2.5
Бодит цалингийн өсөлт	-2.5	-4.7	-1.4	-0.9	-2.5	0.9	2.4	1.4
ЗГ-ын зардлын өсөлт	10.3	9.8	8.9	9.4	9.1	8.2	6.2	8.6

Хувилбар 2: Төсвийн орлогын тусгай шаардлагыг сулруулах

Ашигт малтмалын үнийг өөдрөгөөр (таамаглаж буй үнүүдийн хамгийн өндрөөр) сонгож төсвийн орлогыг тооцно гэж үзэв.

Үзүүлэлт, %	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Инфляц	6.1	7.8	7.4	6.4	5.8	3.5	3.4	2.6
Бодит экспортын өсөлт	8.7	10.0	11.1	9.7	8.9	6.4	5.5	4.7
Бодит импортын өсөлт	3.2	6.04	5.6	5.4	4.5	4.4	3.8	3.2
УУ бодит ДНБ өсөлт	11.7	13.14	9.9	16.2	17.0	15.1	15.5	13.6
УУ бус бодит ДНБ өсөлт	4.6	4.33	3.3	1.5	1.9	2.9	2.1	1.9
Бодит цалингийн өсөлт	-1.5	-3.52	-0.3	-0.6	-1.3	-0.1	-0.3	-0.4
ЗГ-ын зардлын өсөлт	6.4	6.5	6.9	7.5	7.4	7.5	7.4	7.1

Хувилбар 3: Төсвийн орлого ба зарлагын тусгай шаардлагуудыг зэрэг сулруулах

Төсвийн орлогыг хэт өөдрөгөөр төлөвлөх ба төсвийн зарлага түүнийг дагаж нэмэгдэнэ

Үзүүлэлт, %	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Инфляц	13.3	15.3	10.3	10.1	8.7	6.6	5.3	5.1
Бодит экспортын өсөлт	4.2	8.2	9.2	6.7	7.3	3.6	2.5	2.5
Бодит импортын өсөлт	6.2	8.1	9.2	7.9	6.4	5.8	2.7	4.5
УУ бодит ДНБ өсөлт	10.5	14.1	8.1	16.8	12.0	15.4	14.7	13.1
УУ бус бодит ДНБ өсөлт	4.6	5.8	3.9	2.3	3.0	3.1	3.2	2.5
Бодит цалингийн өсөлт	-3.7	-7.1	-2.1	-1.7	-2.7	1.3	4.5	1.9
ЗГ-ын зардлын өсөлт	18.8	16.2	14.2	12.8	11.1	13.6	11.8	12.8

Үр дүнгийн харьцуулалт

	Дундаж (2018-2025)				Стандарт хазайлт			
	Суурь	Хув-1	Хув-2	Хувь-3	Суурь	Хув-1	Хув-2	Хувь-3
Инфляц	4.7	6.4	5.4	9.4	1.6	2.4	1.8	3.5
Эдийн засгийн өсөлт	5.4	5.4	5.4	5.4	0.6	0.6	0.6	0.6
Бодит экспортын өсөлт	7.9	7.0	8.13	5.5	2.1	2.3	2.2	2.5
Бодит импортын өсөлт	4.7	6.1	4.51	6.4	1.1	1.8	1.0	1.9
УУ бодит ДНБ өсөлт	13.9	13.6	14.0	13.1	2.4	2.5	2.3	2.6
УУ бус бодит ДНБ өсөлт	2.9	3.1	2.8	3.5	1.1	1.1	1.1	1.1
Бодит цалингийн өсөлт	-1.0	-0.9	-1.0	-1.2	1.3	2.2	1.1	3.4
ЗГ-ын зардлын өсөлт	7.1	8.8	7.1	13.9	0.4	1.2	0.4	2.4

- Хувилбар 1 ба 3. Төсвийн алдагдлын шаардлага зардлын хэт өсөлтийн сөрөг нөлөөг сааруулсан
- Хувилбар 2 ба 3. Тогтворжуулалтын сан орлогын хэт өөдрөг төсөөллийн сөрөг нөлөөг сааруулсан.

Дүгнэлт

- ТТБ хуульд заасан төсвийн тусгай шаардлагууд эдийн засгийн хэлбэлзлийг бодитоор бууруулж байна. Иймээс хуулийн шаардлагуудыг анх тогтоосон түвшинд хангаж, тууштай баримтлах хэрэгтэй.
- Тогтворжуулалтын сан, төсвийн алдагдлыг хязгаарлах шаардлага зэрэг нь төсвийн орлого ба зарлагын хэлбэлзлийг ихээр бууруулж байна.
- Төсвийн зарлагын тусгай шаардлагыг сулруулах нь орлогын шаардлагыг сулруулснаас илүүтэй эдийн засгийг тогтворгүй болгож байна. Иймээс энэ шаардлага илүү тогтворжуулах нөлөөтэй.
- Гэхдээ төсвийн орлогын тусгай шаардлага ч эдийн засгийн хэлбэлзлийг бууруулах ач холбогдолтой.

Анхаарал хандуулсанд баярлалаа !